

tica. Qui coneix el barri experimentarà amb en Riera la mateixa fascinació pel zoològic de la plaça Reial i la mateixa aversió pels taurons sense escrúpols que no dubten a enderrocar qualsevol pedra si això es pot traduir en milions. Qui no el coneix podrà entretenir les interminables (i injustificables) cues a la porta de *Les Quinze Nits* imaginant tota la brutícia i l'heroïcitat que s'amaguen dins el tetra brik de *L'avi Miquel* que sosté aquell borratxo assegut al banc de més enllà.

Diu que és àgil. Més que una llebre. Perquè les descripcions són concises però efectives: la pobra bèstia no es pot estar per gaires floritures en forma d'adjectius quan sent l'alè del caçador-lector al clatell. No, no entengueu que l'adjectiu és superflu; és com les cursives de les novel·les americanes o les majúscules als títols del *Babelia*: contra més n'hi ha menys efecte fan. Àgil perquè va al gra: es tracta d'embolicar la troca tant com es pugui i després desembullar-la de la manera més ràpida, sorprenent i coherent possible. Per tot això cal dominar l'art del diàleg, que estalvia molta feina al narrador i crea molta identificació amb els personatges. Però és potser l'art més delicat per a un narrador: si la creació literària és invenció, és virtualitat, el diàleg és reproducció de l'oralitat, és realitat. No és gens fàcil que no grinyoli. I menys quan no se sap quin català poden parlar putes, polis i traficants. Potser ara ja ho sabem una mica millor.

Diu que és irònica. Sí, això ho diuen

de totes. Només cal posar a la contracoberta que el llibre és mordaç i irònic, o irònic i polèmic, i ja ens fa venir aquell rau-rau. En aquesta, en canvi, no ho diu, segurament perquè ho és de debò. Començant pel títol. De fet, l'original havia de ser *L'últim hippy*, i al final va caure. Els *hippies* estan passats de moda, fan mig riure mig llàstima. Tot i que sembla que ressusciten: acaben de traduir al castellà un Palol amb un d'aquests per protagonista, per les editorials circulen alguns mecanoscrits narrants viatges lisèrgics a l'Índia... Però en Max Riera manté més o menys el seu estil de vida i no en surt pas més mal parat que els altres: l'editor botiguier que el menysprea, el corrector ortodox que no hi veu més enllà del nas, el *yuppie* que tot s'ho gasta precisament pel nas... Que potser en Riera és un *alter ego* de l'autor i la reivindicació de l'esperit *flower-power* una defensa contra la competició salvatge per la pela? Ja seria una bona ironia!

És clar que hi ha una altra opció, per descomptat. Que no ens mani ningú. Però això pot voler dir que no ens pagui ningú. Que la literatura no té res a veure amb el vil metall? Observeu-la per dins, mireu-li els budells, descobriu com funcionen els premis i la promoció, quin paper hi tenen els mèdia. Trebal·leu uns quants anys en alguna redacció de diari. Segurament aprendreu, entre altres coses, que qui paga mana. I posa les comes.

PAU VIDAL

Albert BRANCHADELL, *Liberalisme i normalització lingüística*. Barcelona, Editorial Empúries, 1997 («Biblioteca Universal Empúries», núm. 103). 229 ps.

De vegades fa l'efecte que, a hores d'ara, és impossible que algú digui alguna cosa nova sobre la situació social de la llengua catalana i les qüestions que se'n deriven. Tot i així, el fet és que continuen apareixent estudis i assaigs que aporten dades, enfocaments i interpretacions d'interès. Una d'aquestes publicacions és el llibre *Liberalisme i normalització lingüística*, d'un autor que —conegut fins fa ben poc per la seva

dedicació a la lingüística teòrica— ja va sorprendre l'any passat amb un primer volum de tema sociolingüístic, *La normalitat improbable*, que va ser molt ben acollit per la crítica (vegeu-ne, per exemple, la ressenya de Josep Murgades a «Els Marges», núm. 56 [octubre de 1996], ps. 126-128). El nou llibre d'Albert Branchadell és una obra de tesi, del gènere polèmic més digne, que ofereix elements per obrir un debat

sucós sobre alguns aspectes importants de la normalització lingüística (per bé que, com suggerirem després, ens sembla improbable que aquest debat arribi a cristal·litzar).

Branchadell parteix de la premissa —assumida sobretot, pel que sembla, metodològicament— que el liberalisme, com a sistema politicomoral, és avui universalment vàlid. Així, dedica el primer capítol a exposar els principis d'aquest sistema i la reflexió que s'ha fet en el seu si sobre la vigència de la discriminació positiva (concepte que és operatiu més endavant). En el segon capítol exposa els arguments que han utilitzat en els darrers temps els detractors de la normalització lingüística —i especialment del règim lingüístic del sistema escolar públic de Catalunya—, i conclou que tots es fonamenten en el liberalisme. Encara més: aquests detractors consideren que la normalització lingüística va en contra dels principis liberals.

L'autor adopta llavors la posició d'acceptar que, si la normalització lingüística és contrària al liberalisme, queda deslegitimada. Per aquest motiu, en el tercer capítol analitza si, efectivament, els principis liberals s'oposen a la normalització d'una llengua. Destacarem, de les conclusions d'aquesta anàlisi, el que segueix. En primer lloc, Branchadell fa notar que, encara que els adversaris de la normalització argumenten que el règim lingüístic actual de l'escola pública catalana s'oposa als drets lingüístics individuals reconeguts en instruments jurídics internacionals i en altres documents —com ara sentències del Tribunal Constitucional espanyol—, de fet aquestes fonts no declaren l'existència del dret a rebre l'ensenyament en l'idioma matern, tot i que la legislació catalana sí que el reconeix (reprendrem aquesta qüestió més endavant).

En segon lloc, Branchadell planteja la qüestió de si l'establiment del català com a llengua de docència habitual a Catalunya pot ser entès com una mesura de discriminació positiva. (En el primer capítol l'autor havia justificat, des del liberalisme, la legitimitat d'aquestes mesures en el cas que tinguin com a objectiu corregir una situació que impedeix que tots els ciutadans siguin tractats com a iguals i sempre que siguin transitòries.) La seva anàlisi mostra que la catalanització lingüística general de l'en-

senyament pot ser entesa com a tal si es considerava una acció transitòria que s'abandona quan s'ha arribat a corregir la situació de desigualtat —en aquest punt sembla que gairebé tothom està d'acord que a l'inici del procés de normalització la desigualtat era indiscutible—, però que no pot ser entesa com a tal si aquesta catalanització pretén ser estable i, sobretot, si pretén fonamentar-se en la idea que el català és la llengua pròpia de Catalunya. En aquest segon cas, la catalanització no es podria justificar com a mesura de discriminació positiva i, per tant, perdria el seu aval dins el sistema del liberalisme.

El quart capítol del llibre està dedicat a desenvolupar la idea que basar la normalització lingüística en les nocions de «llengua pròpia» i de «dret col·lectiu» és, efectivament —com afirmen els detractors de la normalització—, anar contra els principis liberals. La conclusió de Branchadell és que cal abandonar aquestes nocions com a principi legitimador de la política de normalització de la llengua catalana.

En el cinquè i últim capítol, rebutjada ja la possibilitat de recórrer a la idea de «discriminació positiva» i a la noció de «llengua pròpia», s'assaja d'elaborar una justificació de la normalització lingüística —i concretament del règim lingüístic vigent en el sistema escolar català— des dels principis liberals. Fonamentant-se sobretot en l'obra del filòsof Will Kymlicka, l'autor proposa que es consideri que la comunitat catalanoparlant és una minoria cultural d'Espanya, ja que això permetria exigir mesures *permanents* de protecció lingüística per als membres d'aquesta comunitat. Aquestes mesures permanents estarien justificades des del liberalisme, ja que s'inscriurien en la concepció que sosté que qualsevol individu —ni que formi part, justament, d'una comunitat minoritària— té necessitat d'una identitat cultural segura que li permeti estar en condicions d'igualtat —en relació amb els altres individus de l'Estat que no pertanyen a minories— pel que fa al seguiment dels seus interessos i les seves tries personals. D'aquesta manera, la institucionalització de l'ensenyament en català a Catalunya, com a mesura de protecció de la seguretat lingüístico-cultural dels membres de la comunitat catalanopar-

lant —que continuarien formant una minoria encara que tota la població de Catalunya conegués el català—, arribaria no sols a ser compatible amb el sistema politicomoral liberal sinó a derivar-se'n.

Com hem de valorar les propostes de Branchadell? En opinió nostra mereixen una anàlisi detallada, que no podem fer en una ressenya com aquesta, en la qual només tenim espai per inserir unes quantes consideracions breus. La primera, marginal, és que sorprèn descobrir de cop que, contràriament al que hem pensat des de fa temps (almenys alguns), no hi ha hagut en la societat liberal —en els seus textos jurídics i programàtics rellevants— un reconeixement explícit del dret a rebre l'ensenyament en la llengua materna. (Deixem ara de banda, tot i el seu interès, el fet que només la legislació catalana hagi declarat l'existència d'aquest dret.) Hem de confessar —almenys alguns, hi insisteixo— que no havíem atès prou bé textos que havíem llegit unes quantes vegades. El que és important d'això, ens sembla, és que obliga a fer una reflexió sobre el caràcter dels drets lingüístics individuals, i això en el sentit que potser cal concloure que proclamar que els individus tenen dret a no ser discriminats per raons lingüístiques no implica necessàriament reconèixer que tinguin dret a rebre, sempre i on sigui, l'ensenyament en la pròpia llengua. Els drets lingüístics, per la naturalesa mateixa del fet idiomàtic, potser presenten trets que els singularitzen prou en relació amb altres menes de drets individuals.

La segona consideració que cal fer és que, encara que el lector no la comparteixi (o no la comparteixi en tots els punts), la crítica que Branchadell fa del concepte de llengua pròpia és lúcida i rigorosa, i els defensors de la normalització lingüística (fins i tot —o sobretot— en el cas que vulguin continuar fonamentant-se en aquest concepte) no podran —no podrem— raonar i argumentar com si no hagués estat formulada.

En tercer lloc, cal assenyalar que Branchadell elabora una proposta per legi-

timar la normalització lingüística plena d'interès (tot i que caldria perfilar-ne més els fonaments i, sobretot, de cara a difondre-la, fer-la «traduïble» a esquemes més rodons i més «publicitaris»). És una proposta que podria contribuir —en un o dos dels sentits possibles— a *despolititzar* la normalització lingüística i a desvincular-la de certes associacions discursives. Però precisament per això —i perquè està ben construïda— és difícil, com dèiem al començament, que arribi a suscitar el debat social. En realitat, la proposta de Branchadell, volent-ho o no, exigeix dinamitar (gairebé) tot l'entrellat ideològic que s'ha fet servir fins avui per fonamentar la normalització lingüística. Exigeix renunciar al concepte de llengua pròpia i al de drets col·lectius. Implica assumir que la comunitat catalanoparlant forma una minoria (pensem, per exemple, que un dels triomfs de la sociolingüística catalana compromesa ha estat difondre la convicció que el català és un idioma «minoritzat» però no «minoritari»). I, en definitiva —encara que l'autor no hi faci referència clara—, demana abandonar la idea *nacional* de llengua catalana. Veiem poc probable que els partidaris de la normalització lingüística —tant el ciutadà de carrer com el polític o l'expert en la matèria— acceptin dialogar amb una proposta d'aquest abast.

Hi ha finalment una darrera consideració que no volem deixar de fer. El llibre de Branchadell admet la vigència universal del liberalisme com a filosofia politicomoral, i considera que el sistema liberal estableix, entre altres coses, la primacia moral i jurídica de l'individu. No discutirem que això sigui així, però sí que puntualitzarem que també és indiscutible que, paradoxalment, el nacionalisme —que és allò de què, fet i fet, Branchadell proposa desvincular la normalització lingüística— ha estat una creació del liberalisme. Però potser aprofundir en aquesta paradoxa i en les seves conseqüències hauria de ser objecte d'una altra mena d'escrit.

JORDI GINEBRA